

ФІНАНСИ, БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ І АУДИТ

DOI : 10.33274/2079-4762-2018-44-2-137-144

УДК 336

Неізвестна О. В.
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: nieizviestna@donnuet.edu.ua

Кіяшко А. О.,
студентка

e-mail: kiyashko@donnuet.edu.ua

ФІСКАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

UDC 336

Niezviestna O. V.,
PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: nieizviestna@donnuet.edu.ua

Kiyashko A. O.,
Student

e-mail: kiyashko@donnuet.edu.ua

FISCAL CHALLENGES FOR UKRAINE AND WAYS TO OVERCOME THEM

Мета. Метою статті є дослідження джерел фіскальних викликів для України, які збільшують тиск на державний бюджет, та пошук напрямків їх подолання.

Методи. При підготовці статті застосовувалися загальні й спеціальні методи наукового дослідження економічних процесів, зокрема системного підходу, порівняння, угруповання, деталізації, узагальнення, формалізації, методи статистичного аналізу й ін.

Результати. Розглянуто найсерйозніші виклики фінансово-економічній системі України. Здійснено огляд демографічного старіння населення України. Визначено, що спостерігається тенденція до зростання людей похилого віку в категорії 60 років і старше, тоді як у категорії населення від 16–59 років спостерігається тенденція до зменшення. Така ситуація свідчить про наростання рівня старіння нації, що може бути однією із причин недоотримання надходжень від податків із заробітної плати до бюджету країни. Акцентовано, що негативний ефект для економіки України від процесу старіння населення посилюється високим рівнем «тіньової» економіки. Як наслідок — погіршення прогнозу динаміки макропоказників, млява детенізація економіки, в першу чергу у частині легалізації фонду оплати праці. Зауважено, що більшості мешканців України не вистачає заробітної плати для придбання необхідних життєвих потреб, а кожний другий працездатний мешканець України працює на умовах вторинної, третинної зайнятості, одержуючи доходи в тіньовому секторі економіки, які не оподатковуються. Авторами наголошено, що навіть активні дії уряду не можуть докорінно знизити рівень тінізації економіки України і зменшити її вплив на соціально-економічну ситуацію в державі. Відбувається збільшення тиску на соціальні статті бюджету, включаючи потреби у збільшенні пенсійних виплат, витрат на лікування громадян похилого віку, їх соціального захисту. Проаналізовано рівень видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення та рівень податкових надходжень бюджету України. Визначено, що спостерігається зростання питомої ваги видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення в сукупних видатках зведеного бюджету. Податкові надходження зростають майже однаковими темпами, що і темпи зростання доходів Зведеного бюджету України. Така ситуація обмежує можливості щодо зменшення податкового навантаження і послаблення (ліберізації) фіскальної політики. Наголошено, що Україна потребує нової стратегії реформ в податковій системі. Наведено пропозиції щодо мінімізації фіскальних дисбалансів. Акцен-

товано, що вдосконалення фіскальної політики повинно йти пліч о пліч з політикою уряду в галузі регулювання трудової міграції, яка повинна, насамперед, вестися через формування осучасненого динамічного внутрішнього ринку праці.

Ключові слова: фіскальна політика, податкова система, податки, соціальний захист, доходи та видатки бюджету, податкове навантаження.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбуваються складні перетворювальні процеси в економіці, викликані загальною макроекономічною кризою — політичною, соціальною, структурною, кон'юнктурною, фінансовою. У фінансовій сфері з'явилась величезна проблема із забезпеченням систематичного надходження необхідної кількості обсягів податків до бюджету країни. Тому наша держава ставить перед собою у фіскальній політиці такі стратегічні завдання: започаткувати фіскальні умови для легалізації доходів; створити умови платникам податків для виконання своїх податкових зобов'язань; попередити ухилення від сплати податків; забезпечити демократизацію фіскальної служби; сформувати надійні відносини між платниками податків і податковими органами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними проблемами реалізації фіскальної політики, акумулювання фінансових ресурсів держави та напрямків їх розподілення досліджували багато вітчизняних та іноземних вчених. Д. Ромер та А. Лернер вивчали проблеми оптимізації бюджетно-податкової політики для стимулювання економічного розвитку країни. Е. Фейга досліджував сутність, методи та масштаби оцінювання тіньової економіки, а також причини переходу в тінь, шляхи детінізації. Загальним та поглибленим вивченням питань розвитку й функціонування системи державних фінансів займалися О. Василик та В. Базилевич. Оцінку нерівності старіння та мобільності капіталу для фіскальної політики надав американський дослідник А. Ауербах.

Відаючи належне науковим працям зазначених авторів, слід відмітити, що в них недостатньо висвітленими є проблеми, які пов'язані зі зростанням навантаження на державний бюджет внаслідок старіння населення та значного рівня «тіньової» економіки і які є джерелом фіскальних викликів для державних фінансів.

Метою статті є дослідження джерел фіскальних викликів для України, які збільшують тиск на державний бюджет, та пошук напрямків їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «виклику» з точки зору його застосування до різних економічних процесів досліджувалося чималою кількістю видатних вчених, таких як: Н. Різник [1], С. Шапкін [2], Б. Богоявленський [3] та ін. Однак ми погоджуємося із тлумаченням О. Сергуніна, який визначає виклик як «сукупність обставин не обов'язково загрозуючого характеру, але, безумовно таких, що вимагають реагування на них» [4, с. 127].

Найголовнішими джерелами фіскальних викликів для України є старіння населення та значний рівень «тінізації» економіки.

Так, старіння населення є найсерйознішим викликом фінансово-економічній системі, передусім у сфері публічних фінансів та ринку праці. Розвинуті європейські країни є більш вразливими до негативних наслідків демографічного старіння, тому їх політика спрямована на збільшення кількості працездатного населення над непрацездатним, розуміючи, що зменшення працездатного населення призведе до збільшення фіскального навантаження на бюджет. Стрімке старіння нації завжди призводить до економічних проблем, пов'язаних з перенаправленням фінансових потоків та ресурсів у економіці. Відбувається збільшення тиску на соціальні статті бюджету, включаючи потреби у збільшенні пенсійних виплат, витрат на лікування громадян похилого віку, їх соціального захисту.

Для більш детального ознайомлення з демографічними змінами населення в Україні авторами була досліджена його чисельність за останні 10 років за віковою категорією громадян (табл. 1).

Проаналізувавши дані з табл. 1, ми бачимо, що у 2008 році кількість населення від 16–59 років становила 29738 тис. осіб, а на кінець 2017 року склала 25982 тис. осіб. Тобто відбулося зменшення кількості населення на 3756 тис. осіб, або 12,64 %. У категорії

Таблиця 1 — Кількість населення України у вікових категоріях 16–59 років та 60 років і старше за 2008–2017 рр., тис. осіб (складено авторами на основі [7])

Роки	Населення 16–59 років	Населення 60 років і старше
2008	29738	9382
2009	29586	9372
2010	29328	9471
2011	29090	9532
2012	28842	9618
2013	28622	9702
2014	28372	9753
2015	26613	9330
2016	26317	9417
2017	25982	9545

60 років і старше в 2008 році кількість населення становила 9382 тис. осіб, а на кінець 2017 року склала 9545 тис. осіб, тобто відбулося збільшення кількості населення на 163 тис. осіб (1,73 %). Це вказує на те, що спостерігається тенденція до зростання людей похилого віку в категорії 60 років і старше, тоді як у категорії населення від 16–59 років спостерігається тенденція до зменшення. Така ситуація свідчить про наростання рівня старіння нації, що може бути однією із причин недоотримання надходжень від податків із заробітної плати до бюджету країни.

Таке розбалансування може створити реальну економічну проблему. Вже сьогодні суспільство має проблеми, що пов'язані зі скороченням робочих місць, зниженням реальних та номінальних доходів через інфляцію купівельної спроможності.

Взагалі можна сказати, що кількість людей похилого віку у суспільстві зростає. Власне вони попадають на «утримання» категорії осіб, молодших за 60 років. Категорія населення віком за 60 років і старше не працює, нічого не продукує, а лише споживає вироблені продукти та послуги молодого населення, яке змушене більшу частку продукуючих благ спрямовувати на задоволення потреб старіючого населення.

На нашу думку, одною з причин прискореного старіння населення України є не тільки зменшення тривалості життя, а й низька народжуваність, яка мала місце у 1990-х роках і на початку 2000-х років, та відносно велика наприкінці 1950 років — початку 1960 років, що в подальшому вплинуло на зменшення кількості працюючого населення.

Зараз немає підстав для очікування швидкого зростання чисельності населення. Причинами цього, з одного боку, є дуже низький рівень народжуваності. Так, для того, щоб покоління батьків замінювалося поколінням дітей за чисельністю, необхідно, щоб на одну жінку припадало 2,13–2,15 дитини. Найвищий рівень, якого вдалося досягти в Україні, — це 1,53 дитини на одну жінку у 2012 р. З іншого боку — характерний для слабборозвинених країн високий рівень смертності, особливо осіб працездатного віку. Так, «за прогнозом ООН, Україна входить до десятки країн світу із найвищими темпами скорочення населення (більш як на 15 % до 2050 р.). Перевищення рівня смертності над народжуваністю супроводжує Україну весь період після розпаду СРСР. За даними *World Population Prospects: The 2017 Revision*, Україна разом із Молдовою і Російською Федерацією мають найнижчі показники очікуваної тривалості життя в Європі (70–71 рік)» [5].

За прогнозами ООН, кількість населення в Україні зменшуватиметься з нинішніх 44,223 млн. осіб у 2017 році до 41,200 млн. осіб у 2030 році, 36,416 млн. осіб у 2050 році та 28,186 млн. осіб у 2100 році [5]. Аналітики вважають, що до 2026 року чисельність населення в Україні може зменшитись ще на 5–8 мільйонів, до 43,3 млн. за оптимістичного розвитку подій, чи навіть до 40,3 млн. за песимістичним сценарієм розвитку подій [5, с. 37].

Низький рівень розвитку економіки та падіння рівня життя населення в країні спричиняють розвиток таких хвороб серед осіб працездатної категорії, як серцево-судинні,

психічні розлади, туберкульоз, СНІД, а також наркоманія і алкоголізм. Обмежені можливості працевлаштування, невисокий рівень заробітної плати, постійна девальвація гривні, істотні відмінності в соціально-економічних умовах життя у різних регіонах країни, диспропорції на ринках праці промислово розвинених країн, які відчувають потребу в залученні іноземної робочої сили, призвели до відтоку працюючого населення за кордон.

Негативний ефект для економіки України від процесу старіння населення посилює високий рівень «тіньової» економіки. Як наслідок — погіршення прогнозу динаміки макропоказників, млява детенізація економіки, в першу чергу у частині легалізації фонду оплати праці. Як зазначають експерти, «кожному третьому мешканцю України заробітної плати не вистачає для придбання необхідних життєвих потреб, а кожний другий працездатний мешканець України працює на умовах вторинної, третинної зайнятості, одержуючи доходи в тіньовому секторі економіки, які не оподатковуються» [11, с. 173].

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку, у I кварталі 2018 року єдиний показник рівня «тіньової» економіки склав 33 % від офіційного ВВП, що на 4 в. п. менше за показник I кварталу 2017 року. Після великого підйому значення у 2014 році на рівні 43 % цей показник зменшився до 40 % у 2015 році, на 35 % — у 2016 році, на 32 % — у 2017 році [8]. Таким чином, показник за I квартал 2018 році у 33 % став більшим, ніж середній за 2017 рік, навіть на тлі більшого економічного зростання (рис. 1).

В Україні детенізацію економіки пов'язують із такими факторами, як закріплення відносно макроекономічної стабільності, поліпшення бізнес-клімату, поступове відновлення й формування нових

міжгалузевих зв'язків в економіці; початок процесів детенізації на ринку праці як результат зниження єдиного соціального внеску. Проте навіть активні дії не можуть докорінно знизити рівень тінізації економіки України, не вдається зменшити її вплив на соціально-економічну ситуацію в державі.

Для більш детального аналізу глибини фіскальних викликів проведемо оцінювання рівня видатків соціального спрямування і сукупних видатків Зведеного бюджету України (табл. 2). Для простеження тенденцій в динаміці структури видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення в сукупних видатках зведеного бюджету доцільно побудувати графічну залежність (рис. 2).

На рис. 2 спостерігається чітке зростання питомої ваги видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення в сукупних видатках зведеного бюджету. Основною частиною видатків державного бюджету за цим напрямком залишається трансферт Пенсійному фонду для покриття його дефіциту та виплат, які повинен здійснювати бюджет через Пенсійний фонд. Така ситуація обмежує можливості щодо зменшення податкового навантаження і послаблення (ліберізації) фіскальної політики.

Поглибимо аналіз проведенням оцінювання рівня податкових надходжень до дохідної частини Зведеного бюджету України (табл. 3).

Проаналізувавши дані табл. 3, ми бачимо, що податкові надходження зростають майже однаковими темпами, що і темпи зростання доходів, а у 2010, 2011 та 2016 роках навіть перевищили темпи зростання доходів. Отже, держава шукає джерела надходжень

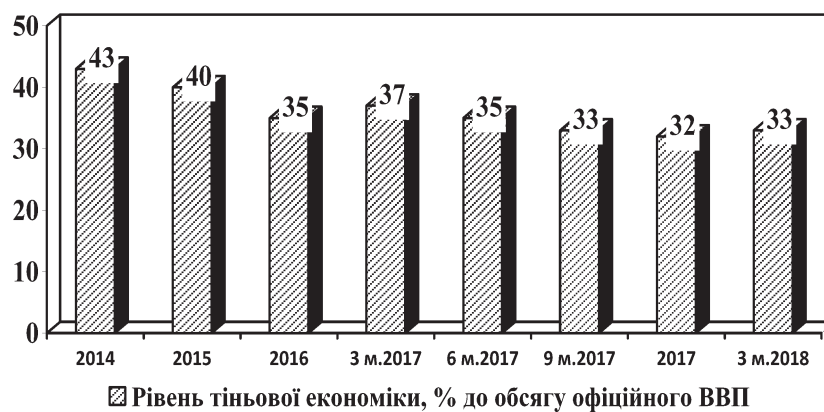

Рисунок 1 — Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від обсягу офіційного ВВП) і темпи приросту/зниження рівня реального ВВП (у % до відповідного періоду попереднього року) (складено авторами на основі [8])

Таблиця 2 — Динаміка витратків на соціальний захист та соціальне забезпечення і сукупних витрат Зведеного бюджету України за 2008–2017 рр., млн. грн. (складено авторами на основі [10])

Роки	Витатки на соціальний захист і соціальне забезпечення	Сукупні витатки зведеного бюджету	Відсоток витатків на соціальний захист і соціальне забезпечення в сукупних витатках зведеного бюджету
2008	74069,7	309216	23,95
2009	78775,4	307312	25,63
2010	104534,9	377873	27,66
2011	105434,8	416854	25,29
2012	125306,9	492455	25,44
2013	145063,6	505844	28,67
2014	138004,7	523126	26,38
2015	176339,8	717607	24,57
2016	258330,7	835590	30,91
2017	285761,2	1056750	27,04

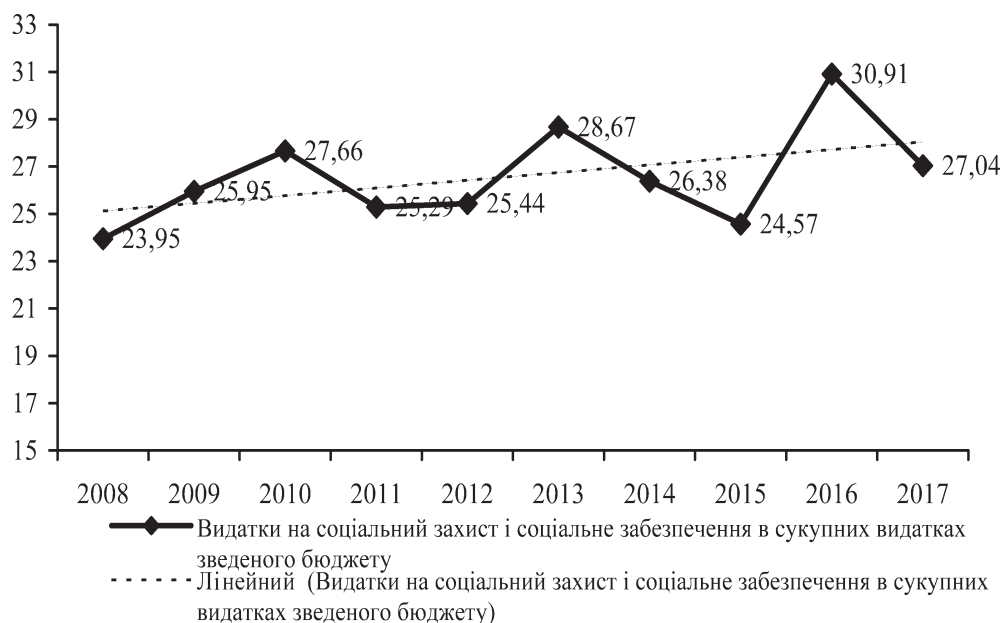

Рисунок 2 — Витатки на соціальний захист і соціальне забезпечення в сукупних витатках зведеного бюджету, % (складено авторами на основі [10])

Таблиця 3 — Динаміка доходів Зведеного бюджету України за 2008–2017 рр., млн. грн. (складено авторами на основі [10])

Роки	Доходи	Податкові надходження	Темпи зростання доходів (порівняно з минулим роком)	Темпи зростання податкових надходжень (порівняно з минулим роком)
2008	291163	235680	-	-
2009	280217	209789	96,24	89,01
2010	304851	236901	108,79	112,92
2011	387853	323991	127,22	136,76
2012	432944	347986	111,62	107,40
2013	429986	341165	99,31	98,03
2014	443983	355428	103,25	104,18
2015	652031	507636	146,85	142,82
2016	782748	650782	120,04	128,19
2017	1016788	828159	129,89	127,25

доходів для фінансування зростання соціальних витрат, у т. ч. і за рахунок зростання фіскального тиску на економіку.

Висновки. Таким чином, Україна потребує нової стратегії реформ в податковій системі. Ефективна податкова система має забезпечувати врегулювання інтересів держави, суб'єктів господарювання, регіонів з урахуванням наявних позитивних умов ведення підприємницької діяльності для отримання постійного економічного зростання в державі. Щоб зменшити різновиди фіскальних дисбалансів, потрібно впровадити такі дії:

— зменшити фіскальний тиск на економіку та забезпечити стабільність податкового законодавства;

— створити сприятливий клімат для існування бізнесу в державі, особливо з метою залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій;

— підвищити обсяг видатків бюджету, що спрямовуються на будівництво нових інфраструктурних об'єктів (у результаті чого з'являться нові робочі місця, які в майбутньому можуть стати основою для збільшення надходжень платежів до бюджету);

— надалі підтримувати процес децентралізації бюджетної системи за допомогою посилення доходної частини місцевих бюджетів і зниження їх трансфертної підвладності.

Вважаємо, що вдосконалення фіскальної політики має йти пліч о пліч з політикою уряду в галузі регулювання трудової міграції, яка повинна, насамперед, вестися через формування осучасненого динамічного внутрішнього ринку праці (через популяризацію професійної освіти, яка дозволяє мати роботу, створення робочих місць, через пристойну оплату праці). Саме в розвитку цього напрямку автори вбачають свої подальші дослідження.

Список литературы / References

1. Різник Н. С. Теоретичні засади формування системи діагностики економічної безпеки банку // Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства. Економічні науки. Х. : ХНТУСГ, 2007. Вип. 66. С. 118–123.

Riznyk, N. S. (2007). *Teoretychni zasady formuvannia systemy diahnostryky ekonomichnoi bezpeky banku* [Theoretical principles of bank's economic security diagnostics system forming] *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva Ekonomichni nauky* [Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture. Economic Sciences], iss. 66, pp. 118–123.

2. Шапкин А. С., Шапкин В. А. Теория риска и моделирование рискованных ситуаций : учебник. М. : Дашков и К, 2009. 879 с.

Shapkin, A. S., SHapkin V. A. (2009). *Teoriya riska i modelirovanie riskovykh situacij: uchebnyk* [Risk Theory and Risk Situation Modeling]. Moscow, Dashkov & Co Publ., 879 p.

3. Богоявленский С. Б. Управление риском в социально-экономических системах: учеб. пособ. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. 144 с.

Bogoyavlenskij, S. B. (2010). *Upravlenie riskom v social'no-ehkonomicheskikh sistemah: uchebnoe posobie* [Risk management in socio-economic systems]. St. Petersburg, SPbGUEHF Publ., 144 p.

4. Сергунин А. А. Международная безопасность: новые подходы и концепты // Политические исследования. 2005. № 6. С. 126–137.

Sergunin, A. A. (2005). *Mezhdunarodnaya bezopasnost': novye podhody i koncepty* [International Security: New Approaches and Concepts]. *Politicheskiye issledovaniya* [Political studies], no. 6, pp. 126–137.

5. World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables (2017). United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. Working Paper No. ESA/P/WP/248. New York, 53 p. URL : https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf.

6. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : [навч. посіб.]. К. : Знання, 2006. 319 с.

Dzhyhyrei, V. S. (2006). *Ekolohiia ta okhorona navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha* [Ecology and Environmental Protection]. Kyiv, Znania Publ., 319 p.

7. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [Ukrainian State Statistics Service]. Available at: www.ukrstat.gov.ua.

8. Тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2018 року. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a765334ab6b56f50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

Tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini u I kvartali 2018 roku [Trends in the Ukrainian shadow economy in the first quarter of 2018]. *Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy* [Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine]. Available at : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a765334ab6b56f50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

9. Социальная работа: теория и практика : [учеб. пособ.] / отв. ред. Е. И. Холостова, А. С. Сорвина. М. : ИНФРА-М, 2001. 427 с.

Holostova, E. I., Sorvina, A. S. (eds.) (2001). *Social'naya rabota: teoriya i praktika* [Social Work: Theory and Practice]. Moscow, 427 p.

10. Доходи бюджету України / Ціна держави. URL : <http://cost.ua/budget/revenue>.

Dokhody biudzhetu Ukrainy. Tsina derzhavy [Budget revenues of Ukraine. State Price]. Available at : <http://cost.ua/budget/revenue>.

11. Пиц В. І. Реалії розвитку ринкових відносин у сфері оплати праці в Україні // Науковий вісник НЛТУ України, 2007. Вип. 17.5. С. 171–175.

Pyts, V. I. (2007). *Realii rozvytku rynkovykh vidnosyn u sferi oplaty pratsi v Ukraini* [Realities of labour expense market relations development in Ukraine]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific herald of NLTU of Ukraine], iss. 17.5, pp. 171–175.

Цель. Целью статьи являются исследования источников фискальных вызовов для Украины, которые увеличивают давление на государственный бюджет, и поиск направлений их преодоления.

Методы. При подготовке статьи применялись общие и специальные методы научного исследования экономических процессов, в частности системного подхода, сравнения, группировки, детализации, обобщения, формализации, методы статистического анализа и др.

Результаты. Рассмотрены главные вызовы финансово-экономической системе Украины. Осуществлен обзор демографического старения населения Украины. Определено, что наблюдается тенденция к росту людей преклонного возраста в категории 60 лет и старше, тогда как в категории населения от 16–59 лет наблюдается тенденция к уменьшению. Такая ситуация свидетельствует о нарастании уровня старения нации, которая может быть одной из причин недополучения поступлений от налогов из заработной платы в бюджет страны. Акцентировано, что отрицательный эффект для экономики Украины от процесса старения населения усиливается высоким уровнем «теневой» экономики. Как следствие — ухудшение прогноза динамики макропоказателей, вялая детенизация экономики, в первую очередь в части легализации фонда оплаты труда. Замечено, что большинству жителей Украины не хватает заработной платы для удовлетворения необходимых жизненных потребностей, а каждый второй трудоспособный житель Украины работает на условиях вторичной, третичной занятости, получая доходы в теневом секторе экономики, которые не облагаются налогами. Авторы обращают внимание, что даже активные действия правительства не могут коренным образом снизить уровень тенизации экономики Украины и уменьшить ее влияние на социально-экономическую ситуацию в государстве. Происходит увеличение давления на социальные статьи бюджета, включая потребности в увеличении пенсионных выплат, затрат на лечение граждан преклонного возраста, их социальной защиты. Проанализирован уровень расходов на социальную защиту и социальное обеспечение и уровень налоговых поступлений бюджета Украины. Показано, что наблюдается рост удельного веса расходов на социальную защиту и социальное обеспечение в совокупных расходах совокупного бюджета. Налоговые поступления возрастают почти одинаковыми темпами, что и темпы роста доходов Сводного бюджета Украины. Такая ситуация ограничивает воз-

можности уменьшения налоговой нагрузки и ослабления (либерализации) фискальной политики. Отмечено, что Украина нуждается в новой стратегии реформ в налоговой системе. Приведены предложения относительно минимизации фискальных дисбалансов. Акцентировано, что усовершенствование фискальной политики должно идти плечо к плечу с политикой правительства в области регулирования трудовой миграции, которая должна, прежде всего, вестись через формирование современного динамичного внутреннего рынка труда.

Ключевые слова: фискальная политика, налоговая система, налоги, социальная защита, доходы и расходы бюджета, налоговая нагрузка.

Objective. The purpose of the article is to study the sources of Ukrainian fiscal challenges, which increase the pressure on the state budget and searching the ways to overcome them.

Methods. The general and special methods of economic processes scientific research were used. Among them are: the system approach, comparison, grouping, detailing, generalization, formalization, methods of statistical analysis, etc.

Results. The most serious Ukrainian financial and economic challenges are considered. An overview of Ukrainian population demographic aging is conducted. It is determined that there is a tendency towards the growth of the elderly in the category of 60 years and older, while in the population of 16–59 years, there is a tendency to decrease. This situation shows an increase in the level of nation aging, which may be one of the reasons for the taxes income lack from wages to the state budget. It is emphasized that the negative effect on the Ukrainian economy of the aging population is amplified by «shadow» economics high level. As a result, the macroindicators dynamics forecast contamination; economics slow erosion primarily in terms of wages fund legalization. It is noted that the majority of Ukrainians do not have enough wages to acquire the necessary living needs, and every second able-bodied Ukrainian citizen works under conditions of secondary, tertiary employment, receiving income in the shadow economy sector that is not taxed. The authors emphasize that even active government actions cannot substantially reduce Ukrainian shadow economics level and reduce its impact on the socio-economic situation in the country. There is pressure increase on social budget items, including retirement benefits increase needs, elderly people treatment expenses, and their social protection. Social protection and social security expenditures level and Ukrainian budget tax revenues level have been analyzed. It is determined that there is an increase in the social protection and social security expenditures in the consolidated budget expenditures. Tax revenues grow at almost the same rate as the Ukrainian Consolidated Budget increase of income. Such situation limits the possibilities for tax cuts and weakening (liberating) fiscal policy. It was stressed that Ukraine needs a new reforms strategy in the tax system. The proposals on minimizing fiscal imbalances are presented. It was emphasized that the fiscal policy improvement should go hand in hand with the Government's labor migration regulation policy, which should, first of all, be conducted through the modernized dynamic internal labor market formation.

Key words: fiscal policy, tax system, taxes, social protection, budget revenues and expenditures, tax burden.

Надійшла до редакції 26.11.2018